

Ljubljanska 1 (hlev Franca Kotnika)

Naslednje leto so se Cankarjevi preselili v nekdanji hlev, last Franca Kotnika iz Verda. Tu so stanovali od 1881 do 1884. Od tod je Ivan nastopil pot učenosti v "enajsti šoli", od tod je začel hoditi v ljudsko šolo na jesen 1882.

Stara cesta 11

Z Malega klanca so se Cankarjevi verjetno leta 1886 preselili v pritlično stanovanje hiše Pri Tirolcu, kjer so ostali do očetovega odhoda v Šid leta 1890. Od tod je Ivan jeseni 1888 začel hoditi na ljubljansko realko. Tu so Cankarjevi imeli eno sobo.

Stara cesta 13

V tej hiši (ki je bila prizidana bivša pekarna) je dolgo časa bivala Ivanova stara mati Marija Pivkova. Sem so se Cankarjevi preselili po očetovem odhodu na Hrvaško, tu pa so ostali po očetovi vrnitvi 1893 še eno leto.

Pot k Trojici 2 (Mali klanc)

V to hišo so se leta 1884 preselili od Malavašiča in ostali tu še leta 1885. Imeli so dve sobi in vežo z ognjiščem. Tu je februarja 1885 umrl Cankarjev stari oče Jakob.

Pri lipi 2

V tej, danes močno predelani stavbi je Cankarjev oče v letih 1887 do 1878 prodajal vrhniškemu trgovcu Karlu Mayerju konfekcijsko blago. Pri tem je doživel popoln gospodarski polom, ki je bil v veliki meri vzrok za poznejšo revščino Cankarjeve družine, od katere se ni več opomogla.

Voljčeva 17

Hiša stoji pred cerkvijo sv. Pavla in je bila last krojača Egidija Kovača. V to hišo so se Cankarjevi vselili leta 1894. V njej so imeli eno sobo in vežo z ognjiščem. Tu so ostali do začetka 1896. V tem stanovanju je poleti 1894 obiskal Ivana Dragotin Kette, ko je peš potoval v Ilirsko Bistrico.

Voljčeva 25

Hiša stoji nasproti vrhniškega pokopališča. Cankarjevi so se vanjo preselili v začetku leta 1896 (od tod je Ivan odšel na Dunaj) in v njej ostali manj kot leto. V prvem nadstropju so imeli eno sobo in kuhinjo skupaj z drugimi stanovalci v hiši. Ivan Cankar v črtici Sreča pravi, da je bila to "...zadnja postaja do občinske ubožnice, in vsakdo se ga (stanovanja) je branil, dokler je mogel še količkaj gibati."

Vas 8

Proti koncu 1896 so se Cankarjevi preselili v svoje zadnje skupno stanovanje pri Tičku in tam ostali do 1898, ko se je po materini smrti vsa družina raztepla po svetu. Tu sta umrli Ivanova stara mama Marija Pivk (22.9.1897) in mati Neža (23.9. 1897).

IZ PISATELJEVIH ČRTIC

po F. Dobrovoljcu

Materin grob

Cankarjeva mati je bila z možem Jožetom in hčerjo Francko prvotno pokopana približno v sredini leve strani pokopališča. Stroške za njen pogreb je plačal pisatelj s honorarjem za svojo prvo knjigo Erotika. Preprost križ na porasli gomili je bil edini spomin na umrle, kakor opisuje Cankar v črtici Njen grob.

Na iniciativo dr. Izidorja Cankarja so prenesli kosti preminulih v nov grob ob južnem zidu pokopališča, za katerega je ljubljanski kamnosek F. Kunovar izdelal ločen spomenik.

Naš Laz

Po očetovi gospodarski katastrofi je Cankarjevim ostal le laz na Košacih. V črtici Naš laz ga je pisatelj postavil uro daleč od Vrhnike, da je lažje opisal težavno pot do njega skozi zaselke po hudourniški strugi Bele in da ga je lahko ovil z vso ljubeznijo do lastne grude. V resnici leži laz ob Robovi cesti, na severozahodnem robu svete Trojice, kakih 400 m od cerkve. Današnja podoba laza je spremenjena, ker je otrebljen vsega grmovja in kamenja. Označuje ga preprosta lesena klop z napisom Cankarjev laz (pri vojašnici na Košacih).

Informacije:

TIC Vrhnika, Tržaška cesta 9, Vrhnika;
tel.: 01 755 10 54, e-mail: tic@zavod-cankar.si

Izdajatelj:

Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika

Besedilo: TD Blagajana Vrhnika

Fotografije: Miro Malneršič, Arhiv TD Blagajana

Tisk in oblikovanje: Starling d.o.o.

Tržaška cesta 9, SI-1360 Vrhnika, p.p. 54

tel.: 01/ 750 66 30, faks: 01/ 750 66 36

e-pošta: info@zavod-cankar.si

www.zavod-cankar.si

Cankarjeva spominska hiša

Po poti
Cankarjevih obeležij

Po požaru, ki je uničil "klanec siromakov", se je Cankarjeva družina selila po Vrhniki. Ob stoletnici pisateljevega rojstva, so rojaki označili hiše, v katerih so stanovali, s posebnimi tablami, ki jih imenujemo Cankarjeva obeležja. Sprehodimo se ob obeležjih in spoznajmo (s pomočjo turističnega vodiča) tudi druge zanimivosti na tej poti.

IZ PISATELJEVIH LITERARNIH DEL

Stara cesta 1 (slika na naslovnici)

"Na Klancu jih je stanovalo mnogo, ki so živeli prej doli v tistih lepih hišah, skrili so se in borili v temi za življenje. Strašen boj je bil – lica so plahnela, oči so se udirale, gledale so iz globokih jam nezaupno in pričakovale so strahoma, ko se je bližalo poslednje zlo, goli, ostudni, neusmiljeni glad. Velika družina je bila, v tesno ogrado jih je nagнала ista skrb, nič ni bilo skritega med njimi. Življenje je bilo enako, tudi obrazi so si bili podobni in kar so govorili, je bilo zmerom isto – ena sama skrb v tisočerih besedah... Propali obrtniki, kmetje, ki so jim prodali kočo in zemljo, pijanci, ki niso bili za nikakršno delo in so samo čakali, da poginejo kakor živina, v jarku, za plotom – vsi so se skrili na Klanec, v nizke kočje z niskimi okni in slamnatimi strehami. Klanec se je vil po kamniti grapi, na obeh straneh se je dvigalo nevisoko pusto hribovje, poraščeno samo z neplodnim grmičevjem in posuto z belim kamenjem, tako da je bilo podobno od daleč velikanskemu pokopališču..."

Roman NA KLANCU (1902)

Most čez Ljubljanico "Enajsta šola"

"Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali tako bogate učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli. Kakšna čuda prečudna hrani ta goli, posušeni prod! Očem, ki jih iščejo, srcem, ki verujejo vanje, se kažejo čuda ob vsakem pogledu, ob vsakem koraku. Polomljen, star vijak, obroč kolesa, preluknjana ponev, počeni lonci, vilice s poldrugim klinom, pipec brez ročnika – sam bog nebeški vedi, od kod se je bilo vse to nabralo v

Ljubljano! Ali vsaka stvar posebej je bila čudo prečudno in je imela svoj važen pomen. Šimčevemu Lojzetu se je celo posrečilo, da je našel denarnico, res ni bilo nič v nji, denarnica pa je vendar bila. Čudes največje so bili kapeljni, ki so se skrivali pod mokrim kamenjem kraj zadnjih rahlo pluskajočih valčkov vode. Lovili smo jih z vilicami, z žebli ali pa z golo roko ter jih pekli na žerjavici kar tam v šoli, ki je bila skrita neumnim očem. Zgodilo se je časih, da je bila glava osmojena, repak pa še moker; toda bili so dobri in sočni, kakor na sosedovem vrtu pobrana jabolka.

Enajsta šola, Bog s teboj! Milo se mi stori, kadar se spomnim nate, zibel življenja in spoznanja. Ko človek shodi, se mu odpirajo korak za korakom prostrani svetovi, se mu razkrivajo, ga osipljejo svetla bogastva. Ozre se na siromašno zibel v kotu in oko mu je motno, senca gre preko srca..."

Zbirka črtic MOJE ŽIVLJENJE (1920)

Sv. Trojica

"O Vrhnika, blagoslovljeni kraj! Kadar leže mrak v tvoje tiho naročje, se zganejo lepe in skrivnostne sanje v Močilniku. Za velikim oltarjem v cerkvi svete Trojice zabuču pokopano jezero; kdor leže na mrzli kamen, pod tisto strahotno lobanjo za oltarjem, sliši zamolklo pesem skritega jezera. In ko vstane, ko ugleda to čudežno vrhniško dolino in to belo nebo nad njo, se zamisli v čudno tihotne zgodbe, ki jih uho ni slišalo in oko ne videlo. Bela megla se vzdiga iz Močilnika, vijoč se, trepetajoč hrepeni proti nebu, v veličastnem kelihu prinaša zvezdam nezaslišane skrivnosti..."

Povest ALEŠ IZ RAZORA (1907)

Drča

"Vrhnika, prečuden kraj! V mehkem domotožju mi zakoprni srce ob misli nate. Kdo te je videl z bedječimi očmi, kdo te je spoznal? Šli so mimo, videli so bele ceste, bele hiše, in so šli dalje. Jaz pa sem ti pogledal v obraz kakor ljubljenu dekletu in zdaj je moje srce bolno po tebi... Kraj ravni pod gozdom, pod temnim, mogočnim Raskovcem sedi jata golobov; bele peruti se leskečejo na soncu. Tam je Vrhnika. Čez bore, čez hoje, od tihega Krasa, od morja šumi burja, plane v ravan, postane, vztrepeče, osupla in utolažena ob toliki lepoti. Bela kakor nevesta se sveti na holmu sveta Trojica, razgleduje se po sončni ravni, po tihem, sanjajočem močvirju, od Žalostne gore in do Krima. Zamolkla pesem, kakor vzdih iz globoke zemlje, od visokega neba, pretresa jasno tišino; na Žalostni gori je zapel veliki zvon, ki kraljuje od Krima do Ljubljanskega vrha. Pod pesmijo, nad ravnino trepetajočo, se lesketajo vasi, ugašajo in se vžigajo v čisti beloti; blešči se jim pod mladim soncem, kakor ob prostranem jezeru leže, bele, tihe; a iz jezera v tišini sanjajočega, se vzdigajo samotni otoki, nizke s slamo krite kolibe, gruče brez in vrb in visokih jagnedi..."

Povest ALEŠ IZ RAZORA (1907)

Močilnik

"V mrak in hlad zaviti je hranil svoje letne skrivnosti na dnu globočin; nihče ni vprašal zanje, pa tudi sam jih ni ponujal nikomur. Izpod sivih skal, temno molčečih, se je izvila zamolklozelena voda Močilnikova ter se ustavila in razprostrela v kotanji, da si oddahne pod senco vrb, oddahne od dolge poti po čudapolnih kraljestvih podzemskih. Mirna gladina je podobna velikemu, na stečaj odprtemu očesu, ki še ne bedi, strmi iz večerne zarje komaj pobeglih sanj. Ko si do kraja odpočije in odsanja voda Močilnikova, stopi v ozko strugo ter se napoti polagoma proti ravnemu polju in svetlemu soncu..."

Črtica BRLINČKOV MIHA IN TIČKOV GREGA (1918)

Močilnik

"Kako živ je sveti Anton, na skali sedi in bukve ima na kolenih; tudi skušnjavec je poleg..."

Povest ALEŠ IZ RAZORA (1907)

BIVALIŠČA CANKARJEVIH NA VRHNIKI

Na klancu

Prvotna, prava rojstna hiša Ivana Cankarja je stala na temelju te hiše. Bila je lesena, krita s slamo, zidana sta bila le podstavek, na katerem je stala, in veža, ki je služila za kuhinjo. Hišo je kupil pisatelj stari oče Jakob Cankar že leta 1834. 1871 pa jo je dobil Jože Cankar – pisatelj oče in se takoj preselil vanjo. Hiša je julija 1879 pogorela (Cankar: Moje življenje). Poslej so morali Cankarjevi gostovati po raznih opuščeni hlevih in drugih manj primernih stanovanjih po Vrhniki.

Pogorišče hiše, ki je Cankarjevi niso mogli obnoviti, je leta 1880 s kupno pogodbo prevzela Marija Poljanšek in hišo na novo pozidala v približno taki obliki, kakršno ima danes.

Stari hlevi na dvorišču gostilne Mantova

Po požaru so se Cankarjevi, verjetno s posredovanjem občine naselili v tedaj že opuščeni hlevu na južni strani gostilne Mantova, kjer so ostali približno do sredine januarja 1880.

Hiša Ignacija Alojza Jelovška

Januarja 1880 so se Cankarjevi selili v danes podrti hišo Ignacija Alojza Jelovška. Stala je ob cesti, ki je vodila mimo sodišča proti bivšemu staremu kolodvoru.